

COVID-19 Salgınında Savunmasız Gruplardan Biri: Göçmenler

One of the Vulnerable Groups in the COVID-19 Pandemic: Migrants

Asiye Uğraş Dikmen, Sümeyye Nur Budak, Burak Budak, Seçil Özkan, Mustafa Necmi İlhan

Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

ÖZET

2020 yılının başlarında yeni tip bir koronavirüs, ciddi bir halk sağlığı krizine yol açmıştır, hızlı bir şekilde yayılmaya başlamış ve ciddi tedbirler alınmasını gerektirmiştir. Bu tedbirlerin anlaşılması ve uygulanması bazı savunmasız gruplarda yetersiz kalabilmektedir. Bu savunmasız gruplardan biri de göçmenlerdir. Göçmenler, dil farklılıkları nedeniyle halka ulaşması beklenen önerileri yeterli düzeyde anlayamayabilirler ve göç sürecinin getirdiği birtakım olumsuz yaşam koşulları bu tedbirleri yeteri kadar uygulayabilmelerini zorlaştırabilir. Ayrıca sosyoekonomik düzey ve yasal statü gibi belirleyiciler göçmenlerin sağlık hizmetlerine ulaşmasını da kısıtlayabilir. Özellikle hızlı müdahale gerektiren bulaşıcı hastalıklar ve salgınlar konusunda, en savunmasızları geride bırakmak alınan tedbirlerin yeterli düzeyde amacına ulaşmasını engelleyebilir. Bu nedenle göçmen gruplar, devletlerin müdahale planlarına ve stratejilerine dâhil edilmelidir, genel toplumda COVID-19 salgınına karşı gösterilen bütünsel çabaların bir parçası haline getirilmelidir, statü ve kapsayıcılıktan bağımsız olarak tüm önlemlerin alınabilmesi ve uygulanabilmesi sağlanmalıdır.

Anahtar Sözcükler: SARS-CoV-2, Göçmenler, COVID-19, Salgın, Pandemi

Geliş Tarihi: 15.05.2020

Kabul Tarihi: 16.05.2020

ABSTRACT

A new type of coronavirus caused a serious public health crisis in early 2020 and virus started to spread rapidly and required serious preventions. Understanding and implementing these preventions may be insufficient in some vulnerable groups. The migrants is one of these groups. Migrants may not be able to adequately understand the suggestions expected to reach the public due to language differences. Some negative living conditions brought by the migration process may make it difficult for them to implement these preventions adequately. Also such as socioeconomic level and legal status can restrict migrants access to healthcare. Especially with regard to infectious diseases and epidemics that require rapid intervention, immigrants' disregard may prevent the measures from achieving their intended purpose. Therefore, immigrant groups should be included in the intervention plans and health strategies of the states. Immigrants should be made part of the holistic efforts against the COVID-19 epidemic in the general community. It should be ensured that all measures can be taken and implemented for immigrants, regardless of their status and inclusion.

Key Words: SARS-CoV-2, Migrants, COVID-19, Epidemic, Pandemic

Received: 05.15.2020

Accepted: 05.16.2020

ORCID ID: A.U.D.0000-0002-3204-7562, S.N.B.0000-0001-8005-2553, B.B. 0000-0001-9976-1755, S.Ö. 0000-0003-1572-8777, M.N.İ.0000-0003-1367-6328

Yazışma Adresi / Address for Correspondence: Dr.Sümeyye Nur Budak, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye. E-posta: sumeyye-1@outlook.com

©Telif Hakkı 2020 Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi - Makale metnine <http://medicaljournal.gazi.edu.tr/> web adresinden ulaşılabilir.

©Copyright 2020 by Gazi University Medical Faculty - Available on-line at web site <http://medicaljournal.gazi.edu.tr/>

doi:<http://dx.doi.org/10.12996/gmj.2020.80>

GİRİŞ

Koronavirüsler, solunum sistemini hedefleyen başlıca patojenlerdendir. 2002'de şiddetli akut solunum sendromu (SARS) ve 2012'de Orta Doğu solunum sendromu (MERS) salgınlarına neden olmuştur. Aralık 2019'da ise Çin'de yeni bir koronavirus ortaya çıkmış ve hızla yayılmaya başlamıştır (1). Dünya Sağlık Örgütü bu yeni virüsü 'şiddetli akut solunum sendromu koronavirus-2 (SARS-CoV-2)' olarak adlandırmış ve yaptığı hastalığa da COVID-19 ismini vermiştir (2). COVID-19, 2020 yılının başlarında dünya çapında büyük bir halk sağlığı krizine yol açmış, 30 Ocak 2020'de Uluslararası Öneme Sahip Halk Sağlığı Acil Durumu (PHEIC) ilan edilmiş ve 11 Mart 2020'de pandemi olarak nitelendirilmiştir (3).

13 Mayıs 2020 itibarıyla dünya genelinde COVID-19 ilişkili 4.179.479 onaylanmış vaka ve 287.525 ölüm tespit edilmiştir. En fazla vaka 1.322.054 ile Amerika Birleşik Devletleri'ndedir. Türkiye'de ise toplam 141.475 vaka ve 3.894 ölüm tespit edilmiştir (4).

SARS-CoV-2 esas olarak damlacık yolu ile bulaşmaktadır. Ayrıca hasta kişilerin öksürerek veya hapşırarak saçtıkları damlacıklara kişilerin temas etmesi ve virüsü ağız, burun veya göz mukozasına taşıması ile de bulaş mümkündür (5). Hastalığı önlemenin en iyi yolu virüse maruz kalmaktan kaçınmaktır. Virüsün esas olarak kişiden kişiye yayıldığı düşünüldüğü için yakın temastan uzak durulmalı, sosyal mesafeye (en az 1 metre) dikkat edilmelidir. Ellerini bol su ve sabunla yıkanması, sık sık dokunulan yüzeylerin sürekli temizlenmesi ve dezenfekte edilmesi de önemlidir (6). Bu tedbirlere uyumun zor olabileceği gruplardan biri şüphesiz ki göçmenlerdir. Göçmenler arasında yeterli barınma, yiyecek ve temiz su sağlanamaması, aşırı kalabalıklaşma, sağlık hizmetlerine erişimin sınırlı olması, dil problemi, fiziksel ve zihinsel stres gibi risk faktörleri bu tedbirlerin alınmasını zorlaştırabilmektedir. Bu da hastalığın yayılması konusunda göçmenleri savunmasız hale getirmektedir. Bu salgın sırasında en savunmasızları geride bırakmak da alınan tedbirlerin yeterli düzeyde amacına ulaşmasını engelleyebilir. Bu nedenle göçmen grupların, devletlerin müdahale planlarına ve stratejilerine dâhil edilebilmelerinin ve halk sağlığı önlemlerine tam katılabilmelerinin sağlanması büyük öneme sahiptir.

Bu derlemenin amacı, birçok sağlık sorununda dezavantajlı ve savunmasız gruplardan biri olan göçmenlerdeki COVID-19 salgınına değerlendirmek ve bu durumla baş edebilmek için çözüm önerileri sunmaktır.

Koronavirüsler ve COVID-19 Salgını

Koronavirüsler, genellikle hafif ve orta düzeyde üst solunum yolu hastalıklarına neden olan büyük bir virüs ailesidir. Domuz, deve, yarası gibi hayvanlarda bulunan birçok alt tipi mevcuttur. İnsanlarda hastalık yaptığı bilinen yedi alt tipinden dördü, hafif ve orta düzeyde hastalığa sebep olurken; üçü daha ciddi hastalık tablosuna neden olabilmektedir (7). Bunlardan ilki Kasım 2002'de Çin'de ortaya çıkan SARS koronavirusüdür, 26 ülkede bildirilmiştir ve 8.098 kişinin hastalanmasına, 774 kişinin ölümüne sebep olmuştur (8). Bir diğeri ise Eylül 2012'de Orta Doğu'da ortaya çıkan MERS koronavirusüdür, 27 ülkede bildirilmiştir ve 2519 kişinin hastalanmasına, 866 kişinin ölümüne neden olmuştur (9). Sonuncusu ise SARS-CoV-2'dir ve COVID-19 hastalığına sebep olmaktadır. 13 Mayıs 2020 itibarıyla dünya genelinde 4.179.479 onaylanmış vaka ve 287.525 ölüme sebep olmuştur (4).

SARS-CoV-2, Aralık 2019'da Çin'in Hubei Eyaletinde ortaya çıkmıştır ve 2020 yılının başlarında küresel olarak birçok ülkeyi etkileyen bir salgın haline gelmiştir. Salgına Wuhan'daki bir deniz ürünleri pazarından zoonotik bulaşın neden olduğu düşünülmektedir ancak olası hayvan kaynağı henüz doğrulanmamıştır. Hastalık COVID-19 olan bir kişi öksürdüğünde, hapşırduğunda veya konuştuğunda atılan küçük damlacıklar yoluyla yayılır. Bu damlacıklar nispeten ağırdır ve hızlı bir şekilde yüzeylere düşer. Bu damlacıkların solunması ile veya çökelediği yüzeylere temas sonrası ağız, burun veya gözlere taşınması ile de hastalık bulaşmış olur. Virüse maruz kalma ile semptomların başladığı süre genellikle 5-6 gündür ancak 1-14 gün arasında değişebilmektedir. COVID-19'un en yaygın semptomları ateş, kuru öksürük ve yorgunluktur. Baş ağrısı, boğaz ağrısı, ishal, tat ve koku kaybı gibi daha az görülen semptomlar ve nefes darlığı, nefes almada zorluk, göğüs ağrısı gibi daha ciddi semptomlar da mevcuttur. Çoğu insan (yaklaşık %80) hastane tedavisine ihtiyaç duymadan iyileşir. Fakat yaşlı insanlar (65 yaş ve üstü), hipertansiyon, kalp-akciğer hastalıkları, diyabet, kanser gibi kronik hastalıklara sahip olan kişiler ciddi hastalık geliştirmek açısından risk altındadır (1, 10).

Göçmenler ve Sağlık

Uluslararası Göç Örgütü'ne göre göçmen; bir ülke içinde veya uluslararası bir sınırdan, geçici veya kalıcı olarak, çeşitli nedenlerle her zamanki ikamet yerinden uzaklaşan kişi olarak tanımlanmaktadır ve uluslararası hukukta tanımı olmayan bir şemsiye terim olarak ifade edilmektedir (11). 2020 Dünya Göç Raporu'na göre 2019 yılında tahmini uluslararası göçmen sayısı yaklaşık 272 milyondur. Bu sayının dünya nüfusuna oranı yaklaşık %3,5'tir (12).

Göç, sosyoekonomik, politik ve çevresel faktörlerin yönlendirdiği, nüfus dinamiklerini etkileyebilen bir olgudur. Bu olgunun sağlık boyutu da göz önünde bulundurulmalıdır. Göçmenler gibi insani krizlerden etkilenen kişiler, ihmal edilebilirler, damgalanabilirler ve halka açık sağlık hizmetlerine erişimde birtakım zorluklarla karşılaşabilirler. Barınma, temiz su ve yeterli gıda gibi temel hizmetlere dahi erişimin zor olduğu göç yolculuklarının olumsuz koşulları, göçmenleri daha hassas ve risklere daha açık hale getirebilir. Dil farklılıkları da insani haklardan tam olarak faydalanmaları önünde engel olabilir. Göçmenlerin sağlık durumları; göç öncesinde, göç sırasında ve göç sonrasında güvenli ulaşım, kaliteli barınma, yeterli beslenme, hijyen, sağlık hizmetlerine erişim imkanı, yabancı bir düzene uyum sağlayabilme yeteneği gibi birçok faktöre bağlıdır. Çeşitli yasal çerçeveler de göçmen sağlığının önemli belirleyicilerindedir. Çünkü göçmenlerin yasal statüsü sağlık hizmetlerinin kalitesini de belirleyebilmektedir. Oysaki statüye bakılmaksızın göçmenler de dâhil olmak üzere tüm insanlar, İnsan Hakları Hukuku ve DSÖ Anayasası çerçevesinde korunmaktadır (13, 14). Bu nedenle göçmen grupların sağlığı da genel toplumun sağlığından ayrı tutulmamalıdır.

Göçmenlere Yönelik COVID-19 Salgını ile İlgili Uygulamalar

Dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgınında göçmenleri göz ardı etmemek için yerel ve uluslararası birtakım kurumlar veya sivil toplum örgütleri çaba göstermektedirler. Birçok ülkede sosyal yardım çalışmaları yapılmaktadır. Salgınla ilgili resmi yönergelerin, afişlerin ve diğer önemli bilgilerin göçmen topluluklarının konuştuğu dillere tercümesi yapılmakta ve bu bilgilerin sosyal medya, kısa mesaj veya elçilikler aracılığıyla göçmen gruplara ulaşması sağlanmaktadır. Ayrıca sağlık sigortası kapsamında olmasalar bile COVID-19 ile ilgili tedavi alabilecekleri bildirilmektedir (15).

Yaklaşık 6.3 milyon göçmen nüfusuna sahip İtalya, COVID-19 salgınında göçmenlere yönelik birçok çalışmada bulunmaktadır (16). Göçmenlerin bu süreçte ne yapmaları gerektiği ve nereye gidebilecekleri konularında internet sitelerinde yayınlanan ve birçok dil alternatifini olan rehberler bulunmaktadır. Bu konuda birçok sivil toplum kuruluşu ve dernekler çalışmaktadır. Çocukların bu süreçten olumsuz etkilenmelerini engellemek adına ebeveynler için ipuçları içeren videolar sağlamışlardır (17). 9.6 milyon göçmene sahip Birleşik Krallık'ta bu konu ile ilgilenen bir merkez oluşturulmuştur ve burada özellikle göçmenlerle ilgili olan koronavirus bilgileri, çok dilli kaynaklar paylaşılmakta, göçmenleri destekleyen kuruluşlara destek sağlanmaktadır (18,19). Yaklaşık 5.9 milyon göçmen nüfusunun olduğu Türkiye'de de benzer uygulamalar yapılmakta, resmi internet sitelerinde bazı dillerde rehberler ve öneriler yer almaktadır (20, 21).

SONUÇ

Göçmenler, kentsel alanlarda yaşama imkânı bulsalar da bir kısmı, kalabalık su ve gıda erişiminin kısıtlı olduğu, hijyen imkanlarının yetersiz olduğu kamp ve benzeri ortamlarda yaşamaya mecbur kalabilmektedir. Böyle ortamlar, salgınlarla başa çıkabilmek için gerekli sosyal mesafe ve hijyen önerileri gibi tedbirlerin yeterli düzeyde alınmasını kısıtlayabilir ve böylelikle bulaşıcı hastalıkların yayılma riskini artırabilir. Göçmen grupların sağlığı, genel popülasyonun sağlığından ayrı tutulmaması için, salgınla mücadele sürecinde hassas ve risklere daha açık bu grupların geride bırakılmaması küresel tedbirlerin ve halk sağlığı uygulamalarının daha etkili olmasına katkı sağlayacaktır. Bu kapsamda tüm ulusal sağlık uygulamaları göçmenleri de içermelidir.

Salgının yayılımını yavaşlatmak ve engellemek adına, göçmenler gibi hassas gruplarda özel önlemler alınmalıdır. Dil engellerini ortadan kaldırmak için göçmen grupların anlayacağı dillerde materyaller sağlanmalı, salgınla ilgili halka ulaşması beklenen tüm bilgilerin göçmen gruplara da ulaştığından emin olunmalıdır. Önerilen tüm tedbirlerin özellikle kamp benzeri ortamlarda yaşayan tüm göçmenlerde de uygulanabilmesi sağlanmalıdır. Bazı göçmen grupların yasal korularının, sağlık hizmeti arayışlarında engel oluşturması önlenmelidir. Göçmenlerin damgalanmaları ve ayrımcılığa uğramaları da engellenmelidir (22).

Göçmenlere yönelik sağlık hizmetlerinin iyi planlanması ve yönetilmesi, göçmenlerin sağlık ihtiyaçlarının karşılanması büyük öneme sahiptir.

Kötü yönetilen, yetersiz ve ayrımcı politikalar sadece göçmenlerin değil, etkileşimde buldukları toplulukların sağlığı için de olumsuz sonuçlara sebep olabilmektedir. Bunlardan dolayı tüm COVID-19 salgın planları ve müdahale stratejilerine göçmenlerin de dâhil edilmesi gereklidir. Göçmenler, genel toplumda COVID-19 salgınına karşı gösterilen bütünsel çabaların bir parçası haline getirilmelidir, statü ve kapsayıcılıktan bağımsız olarak tüm önlemlerin alınabilmesi ve uygulanabilmesi sağlanmalıdır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.

KAYNAKLAR

1. Rothan HA, Byrareddy SN. The epidemiology and pathogenesis of coronavirus disease (COVID-19) outbreak. *J Autoimmun.* 2020 May; 109: 102433.
2. World Health Organization. [https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/naming-the-coronavirus-disease-\(covid-2019\)-and-the-virus-that-causes-it](https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/naming-the-coronavirus-disease-(covid-2019)-and-the-virus-that-causes-it) , Erişim Tarihi: 01.05.2020
3. World Health Organization. <https://www.who.int/westernpacific/emergencies/covid-19> , Erişim Tarihi: 01.05.2020
4. World Health Organization. <https://covid19.who.int/> , Erişim Tarihi: 13.05.2020
5. T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, COVID-19 (SARS-CoV-2 Enfeksiyonu) Rehberi, Nisan 2020, Ankara https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/depo/rehberler/COVID-19_Rehberi.pdf , Erişim Tarihi: 04.05.2020
6. Centers for Disease Control and Prevention, <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/prevent-getting-sick/prevention.html> , Erişim Tarihi: 04.05.2020
7. National Institutes of Health. <https://www.niaid.nih.gov/diseases-conditions/coronaviruses>, Erişim Tarihi: 26.04.2020
8. World Health Organization. *WHO Guidelines for the Global Surveillance of Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS)* Updated recommendations, October 2004. https://www.who.int/csr/resources/publications/WHO_CDS_CSR_ARO_2004_2/en/, Erişim Tarihi: 26.04.2020
9. World Health Organization. *MERS Situation Update*, January 2020. <http://applications.emro.who.int/docs/EMCSR254E.pdf?ua=1>, Erişim Tarihi: 26.04.2020
10. World Health Organization. <https://www.who.int/news-room/q-a-detail/q-a-coronaviruses> Erişim Tarihi: 04.05.2020
11. International Organization for Migration, Glossary on migration, IML Series No. 34, 2019, <https://www.iom.int/who-is-a-migrant> Erişim Tarihi: 04.05.2020
12. World Migration Report 2020. Geneva, Switzerland: International Organization for Migration, https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf Erişim Tarihi: 04.05.2020
13. Universal declaration of human rights. New York: United Nations; 1948 (United Nations General Assembly resolution 217A); <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/index.html> Erişim Tarihi: 13.05.2020
14. Constitution of the World Health Organization. New York: United Nations; 1948. http://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf, Erişim Tarihi: 13.05.2020
15. European Commission. <https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/covid-19s-impact-on-migrant-communities>, Erişim Tarihi: 13.05.2020
16. Migration Data Portal, https://migrationdataportal.org/data?i=stock_abs_&t=2019&cm49=380 Erişim Tarihi: 13.05.2020
17. European Commission. <https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/italy-associations-and-authorities-providing-covid-19-information-in-different-languages>, Erişim Tarihi: 13.05.2020
18. European Commission. https://migrationdataportal.org/data?i=stock_abs_&t=2019&cm49=826 ,Erişim Tarihi: 13.05.2020
19. MİGRANT INFORMATION HUB. <https://migrantinfohub.org.uk/> Erişim Tarihi: 13.05.2020
20. European Commission. https://migrationdataportal.org/data?i=stock_abs_&t=2019&cm49=792 , Erişim Tarihi: 13.05.2020
21. T:C Sağlık Bakanlığı. <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/> , Erişim Tarihi: 13.05.2020
22. Dünya Sağlık Örgütü, DSÖ Avrupa Bölgesi'nde COVID-19 ve Mülteci ve Göçmen Sağlığı Ara Rehberi, Mart 2020. DSÖ Avrupa Bölge Ofisi, Kopenhag